

УДК 619

С. А. НИЧИК, доктор ветеринарних наук
Інститут ветеринарної медицини НААН

ЗМІЦНЕННЯ АГРАРНОГО СЕКТОРУ ЕКОНОМІКИ ШЛЯХОМ ВЕТЕРИНАРНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ТВАРИННИЦТВА

Обговорюються питання з актуальних проблем ветеринарної медицини, вирішення яких здатне підвищити біобезпеку країни та сприятиме зміцненню аграрного сектора економіки.

Ключові слова: ветеринарна медицина, біобезпека, аграрна економіка

Україна має величезний потенціал для розвитку аграрної галузі в цілому і зокрема тваринництва. У 2013 році держава продовжила підтримку розвитку цієї галузі. Для цього у державному бюджеті передбачено 650 мільйонів гривень. Наразі завдяки дотаціям та іншим формам допомоги, в Україні вдалося наростити поголів'я худоби та виробництво продукції тваринництва. Загалом же, за півроку обсяг сільськогосподарського виробництва зріс на 15,5 % порівняно з минулим роком. З початку року вдалося наростити поголів'я ВРХ у господарствах населення на 5,2 %. (за даними Прес-служби Мінагрополітики України).

Мета даної статті – висвітлити проблеми ветеринарної галузі та можливі шляхи їх вирішення.

Як відомо, переважна більшість проблем ветеринарії безпосередньо пов'язана із станом тваринництва в Україні. Нажаль, в першій половині 90-х років через ряд причин, значно зменшилось поголів'я сільськогосподарських тварин. Не зважаючи на ріст поголів'я птиці і свиней, який спостерігається в останні роки, чисельність їх поголів'я не досягнуло рівня 1990 року. Поголів'я коней, яке на початку 90-х років навіть збільшувалося, різко зменшилось за 2009-2011 роки. Молочне скотарство України зазнало найбільших втрат в середині 90-х, коли різко зменшилось поголів'я тварин в колективних господарствах і в 2005-2006 роках, коли зменшилось поголів'я в індивідуальних селянських господарствах і майже зникло в колективних.

Через кризу в тваринництві погіршився стан ветеринарних науково-дослідних установ і виробників тваринницької продукції та ветеринарних засобів. Одночасно з цим більшу частку українського ринку ветеринарних препаратів зайняли іноземні аналоги. Вітчизняним виробникам важко конкурувати із закордонними фірмами, що володіють значним капіталом, навіть при тому, що їх продукція не поступається за якістю іноземним аналогам. Але, при здійсненні державних закупівель протиепізоотичних засобів, діагностичних систем, дезінфектантів, інших препаратів, пріоритет повинен надаватися вітчизняному виробнику. Що стосується фінансування, то в першу чергу слід фінансувати проведення протиепізоотичних заходів, здійснювати моніторинг особливо небезпечних хвороб: класичної чуми та африканської чуми свиней,

високопатогенного грипу птиці, сибірки, лептоспірозу, сказу та інших, які є небезпечними не тільки для тварин, а й для людей.

Другий, не менш важливий напрямок фінансування, який має соціальне навантаження, – це утримання ветеринарної служби на високому професійному рівні, тобто не допустити відтоку кадрів. На державному рівні необхідно підтримувати власну біологічну та фармацевтичну ветеринарну промисловість.

Сьогодні багато питань виникає щодо підтримки приватної ветеринарної служби. Багато функцій, особливо зі сфери лікувальної роботи, реалізації ветпрепаратів, дезінфекції й інших напрямків, переходять до рук приватних лікарів. Разом з тим, об'єктивно аналізуючи ситуацію, зрозуміло, що ця форма діяльності активізувалась переважно у великих містах.

Розвиток вітчизняної ветеринарії потребує знання світової епізоотичної ситуації, тісне співробітництво з Міжнародним епізоотичним бюро, Всесвітньою ветеринарною асоціацією, Всесвітньою організацією здоров'я та ін. Необхідні тісні контакти між ветеринарною та медичною санітарною службами, розробка спільних заходів при вирішенні проблем профілактики та боротьби із зооантропонозами, створення комплексної програми досліджень, у поєднанні зусиль ветеринарної і гуманної медицини. З одного боку це – створення та впровадження високо специфічних діагностичних препаратів, вакцин, лікувальних сироваток, біологічних засобів профілактики, з другого – розробка та проведення зоогігієнічних і ветеринарно-санітарних заходів, постійної диспансеризації, обстеження і щеплення тварин.

Комплекс організаційних ветеринарних заходів забезпечує стабільну епізоотичну ситуацію в Україні. Нажаль, часто відсутність коштів не забезпечує залучення науковців Інститутів НААН та вузів до вирішення ряду важливих прикладних наукових проблем у всіх галузях тваринництва та у ветеринарній медицині, унеможлиблює відрядження у регіони для здійснення наукового супроводу вітчизняних розробок. Існуючі тарифи на реєстрацію власних наукових розробок фахівців наукових установ НААН в Україні, при відсутності коштів у наукових установах, стримує можливість більш широкого впровадження вітчизняних засобів діагностики і профілактики хвороб. Через високу вартість реєстрації власних вітчизняних розробок ветеринарних засобів практично зупинилося їх впровадження. Але, науково-дослідні установи, мережа фармацевтичних та біологічних фабрик може повністю покривати всі потреби в лікарських препаратах, успішно конкуруючи із зарубіжними виробниками. Особлива роль ветеринарних працівників, науковців може бути в розробці і здійсненні профілактичних заходів при переході до органічного виробництва.

Розвиток ветеринарії в Україні можливий з урахуванням необхідності підвищення належного рівня біобезпеки на робочих місцях та рівня технічного оснащення як фахівців ветмедицини, так і науковців, забезпечення їх необхідним обладнанням, новими засобами дезінфекції, дезінсекції, дератизації, експрес-діагностики інфекційних та незаразних хвороб, стимулювання молоді до підвищення кваліфікаційних рівнів, тощо. Є необхідність налагодження більш широкого і контрольованого підвищення кваліфікації спеціалістів за певними напрямками наукової та виробничої діяльності за рахунок державного

фінансування наукового сектору ветеринарної медицини. Стримує розвиток ветеринарії в Україні і відсутність належного кредитування фермерських господарств.

Майбутнє ветеринарної медицини тісно пов'язані з комплексною програмою розвитку економіки країни. Одними із необхідних напрямків якої є такі аспекти: охорона держави від проникнення збудників і занесення хвороб, попередження їх розповсюдження й профілактика інфекційних захворювань тварин.

Серед установ, які вирішують ці питання, активно працює і Інститут ветеринарної медицини Національної академії аграрних наук України. Інститут має 17 структурних підрозділів, із них – 14, що виконують 15 державних науково-дослідних завдань (фундаментальних та прикладних), розробка яких є притаманна та присвячена тим проблемам, які не виконуються в інших установах. На базі лабораторій ІВМ НААН створено та функціонують 6 Наукових центрів, які в подальшому можуть бути реорганізовані в Національні референс-лабораторії (з питань сказу, сибірки, лептоспірозу, анаеробних інфекцій, АЧС та КЧС). Їх створення підвищить безпеку держави (в т.ч. продовольчу) та надасть можливість створення вітчизняної системи контролю, гармонізованої із міжнародними вимогами. Крім того, забезпечується підготовка молодих наукових кадрів через аспірантуру.

Головною метою Інституту, як наукової ветеринарної установи, є забезпечення стабільної епізоотичної ситуації в Україні, збереження поголів'я тварин, попередження зоонозів, сприяння виробництву якісної продукції тваринництва, підвищення біологічної безпеки держави, підтримання її економічного потенціалу. В умовах зростання темпів розвитку сільськогосподарського виробництва, біопромисловості, розширення торгівельно-економічних зв'язків і збільшення транспортних торгових потоків у сучасному світі, безумовно змінюється епізоотична ситуація щодо багатьох інфекційних хвороб. Перед ветеринарною та гуманною медициною постають проблеми, пов'язані з ризиками виникнення та розповсюдження біологічних загроз (здебільшого інфекційних та інвазійних захворювань, поширених серед свійських тварин та у дикій природі), що безпосередньо впливає на продовольчу безпеку держави.

Інститут приділяє значну увагу розвитку наукового забезпечення актуальних проблем ветеринарної медицини та розробці і впровадженню заходів з контролю інфекційних захворювань тварин в Україні, а саме найбільш актуальних проблем:

Вивчення епізоотології вірусних і бактеріальних хвороб сільськогосподарських тварин і птиці, прогнозування ризиків їх появи і розповсюдження, в тому числі виконання досліджень з молекулярної епізоотології. До таких захворювань тварин відносяться такі, як - сказ, лептоспіроз, АЧС, КЧС, сибірка, анаеробні інфекції, мікоплазмоз, бешіха свиней, стрептококози, грип коней, вірусний артеріт коней, ринопневмонія коней, хвороба Тешена, РРСС, хвороба Ауескі та інші інфекційні захворювання;

Вивчення причин та механізмів емерджентності інфекцій з урахуванням екології і циркуляції їх збудників (АЧС, РРСС, деяких анаеробних інфекцій та ін.);

Створення та підтриманню Національної колекції вітчизняних ізолятів збудників та архівів сироваток; розробку методів їх безпечного довготривалого зберігання; створенню маркованих, рекомбінантних, клонованих, імуногенних вакцинних та діагностичних штамів мікроорганізмів, культур клітин, для розробки вітчизняних профілактичних імунобіологічних ветеринарних препаратів;

Розробки інструктивно-нормативних, законодавчих документів, технологій та заходів, що забезпечать стійке ветеринарне благополуччя тваринництва та отримання безпечної і якісної продукції тваринництва та біологічну безпеку галузі (при АЧС, КЧС, сибірці, сказі, лептоспірозі, анаеробних інфекціях, мікоплазми, стрептококозах, бешихи свиней, хворобі Ауескі, хворобі Тешена та ін.);

Проведення біотехнологічних робіт із селекції та клонуванню штамів для створення тест-систем для експресної, в тому числі молекулярної діагностики та для диференціальної діагностики хвороб тварин, визначення серотипової та генотипової належності польових ізолятів, їх філогенетичної спорідненості та антигенної відповідності вакцинним штамам, конструювання сучасних ветеринарних імунобіологічних препаратів для забезпечення протиепізоотичних заходів.

Визначення імунологічного стану тварин до/після імунопрофілактики;

Розробка та удосконалення нових поживних середовищ та методів культивування мікроорганізмів з метою одержання їх використання при розробці, удосконаленні сучасних біотехнологій виготовленні нових діагностичних та імунологічних засобів; оцінки їх якості та біотехнологічних прийомів за їх виготовлення;

Проведення пошуку нових противірусних засобів, на основі хімічних сполук різного походження, безпечних для гомеостазу тварин; розширення досліджень з використання сучасних наноматеріалів при розробці нових ветеринарних препаратів;

Проведенню визначення ефективності існуючих дезінфікуючих, дезінсекційних і дератизаційних засобів та створення нових.

Поведення моніторингу розповсюдження мікроскопічних грибів на зернових та у комбікормах при зберіганні, вивчення їх токсичних продуцентів. Створення нових сорбентів..

Забезпечення біобезпеки та біозахисту держави від небезпечних біологічних чинників, що є одним із пріоритетних напрямків, яким необхідна особлива підтримка та створення Національної програми із забезпечення біологічного захисту в галузі ветеринарної медицини України.

Шляхи вирішення деяких проблем у ветеринарній галузі зусиллями колективу Інституту ветеринарної медицини Національної академії аграрних наук України..

Інститут може забезпечити: 1) моніторинг епізоотичної ситуації з АЧС, КЧС, сказу, лептоспірозу, анаеробних інфекцій, сибірки, вірусних хвороб коней та ін. у світі і особливо в межуючих з Україною державах, що надасть змогу більш поглиблено розуміти характер перебігу захворювань, шляхів та факторів

розповсюдження інфекцій, порівнювати проведення проти-епізоотичних заходів; 2) Вивчення факторів передачі збудників ;3) Розробку нових методів виявлення збудників, створення нових препаратів та створення дієвих заходів з недопущення заносу та розповсюдження інфекцій на території України, а також розробити нові нормативні документи з дієвої ліквідації в разі їх виникнення.

Інститут здатний розробити, впровадити та удосконалити нормативно-правову базу захисту вітчизняного виробника та розробників ветеринарних препаратів. 2. Інститут пропонує розробити Національну програму з регламентації створення належної системи контролю та оцінки біоризиків з метою запобігання та розповсюдження технологій, патогенів та знань не за цільовим призначенням; створенні та удосконаленні нормативно-правової бази та стандартів, ефективних систем та заходів з біобезпеки та біозахисту держави у в галузі ветеринарної медицини у відповідності та гармонізації з міжнародними документами. 3. Інститут в змозі створити єдиний державний перелік основних інфекційних захворювань тварин, провести картографування неблагополучних пунктів та створити перелік патогенів, які можуть становити небезпеку країні та негативно вплинути на продовольчу безпеку держави. 4. Інститут забезпечить конструювання нового покоління вітчизняних ветеринарних імунобіологічних препаратів, дезінфектантів, хіміотерапевтичних засобів, сорбентів для задоволення потреб проти-епізоотичних заходів України з вище перелічених інфекцій. 5. Інститут розробить систему токсикологічної оцінки кормової бази тваринництва з врахуванням критичних точок біоризиків. 6. Інститут планує вивчити вплив нових наноматеріалів та ГМО-вміщуючих препаратів і кормів щодо біобезпечності для продукції тваринництва. 7. Інститут сприятиме створенню систем управління біобезпекою в наукових установах та на підприємствах – виробниках ветеринарних імунобіологічних препаратів та створенню нової системи контролю якості та безпечності біопрепаратів. 8. Інститут прийматиме участь та ініціюватиме створення прогностичних математичних модулів та геоінформаційних систем для прогнозування біологічних ризиків для України. 9. Інститут забезпечить підвищення науково-методичних кваліфікаційних рівнів науковців, спеціалістів лабораторної справи згідно міжнародних стандартів з біобезпеки та біозахисту. 10. Інститут сприятиме створенню лабораторій рівня BSL-3 для вивчення особливо небезпечних захворювань тварин. 11. Інститут ініціює створення Національних референс-лабораторій з проблем сибірки, сказу, лептоспірозу, анаеробних інфекцій тварин, класичної та африканської чуми свиней, створення Всеукраїнського Центру «Гігієни і санітарії» для ветеринарної медицини, створення при підрозділу з гематологічних та біохімічних досліджень для оцінки впливу біоризиків на організм тварин на базі ІВМ НААН. 12. Інститут налагодить систему санітарно-просвітницької роботи серед товаровиробників та спеціалістів галузі. 13. Інститут сприятиме розширенню міжнародного співробітництва та виконання спільних проектів з моніторингу, попередження та ліквідації особливо небезпечних інфекційних захворювань як свійських, так і у дикій фауні.

Висновок. Науковий супровід ветеринарної галузі сприяє зміцненню аграрного сектору економіки України та її біобезпеки. Але, для більш

ефективного та прискореного його розвитку необхідно сприяння з боку держави у забезпеченні енергоефективності наукового процесу; проведенні модернізації матеріально-технічної бази, систем тепло-водопостачання та водовідведення, впровадження автономних систем енергозабезпечення, сприянні кадрового забезпечення.

УКРЕПЛЕНИЕ АГРАРНОГО СЕКТОРА ЭКОНОМИКИ ПУТЕМ ВЕТЕРИНАРНОГО ОБЕСПЕЧЕНИЯ ЖИВОТНОВОДСТВА/ С. А. Нычик

В статье обговариваются актуальные проблемы ветеринарной медицины, решение которых способно содействовать повышению биобезопасности страны и укреплению аграрного сектора экономики.

Ключевые слова: ветеринарная медицина, биобезопасность, аграрная экономика.

IMPRUVEMENT OF AGRARIAN SEGMENT OF ECONOMICS WITH VETERINARY SUPPORT OF ANIMAL HUSBANDRY

The questions of actual problems of veterinary medicine , solving of what will facilitate to improve of biosafety of the state and will contribute to the agrarian segment rising were presented in the title

Key words: veterinary medicine, biosafety, agrarian economics

Рецензент – доктор ветеринарних наук З. С. Клестова.

Рукопис надійшов 17. 07. 2013р.